

Today I am a Fountain Pen: Is Thirteen Really the Age of Adulthood in Judaism?

"Shekalim" is sources about the מחלוקת as to when a boy become obligated in השקל, but it's really a shiur about the age of adulthood. The first few sources show that there are 2 diff. reasons offered in the גמ' for reading שקלים on אדר-- either because that's when מריוז was בית דין (in which case, there's no Purim connection) or because ה' was מקדים our שקלים to Haman's. The framework of the shiur was finding a way in which those 2 are less different than they appear. The sources then note that, while רמב"ן and רמב"ם assume that one is חייב in שקלים from 13 up (although רמב"ם's not explicit, and ספר החינוך seems to have assumed that he thought 20; otherwise, there's no good explanation for how he came up with 20 as the age, since he's not generally a מחדש; if you look at the ספר המצוות and the verse רמב"ם cites for the מצוה, you can see why someone might think it was 20), many others, including רמ"א, גר"א, and ר' עובדיה מברטנורא thought it was 20. One halachic ramification might be whether a teenager can be the ש"ץ for מוסף, as noted by ציץ אליעזר (who notes a שו"ת that thought it was better to be מחמיר and avoid it).

Aside from the specific halachic question, it also has broad ramifications for what we think of as adulthood-- if an under-20 year old is not חייב in עונשין, as the גמרא assumes, or is not חייב to support the public sacrifices (or, as one opinion suggests in ציץ אליעזר, is חייב but בית דין will not force him to give), we are saying that he's not fully a member of the public ציבור yet, and that only comes at age 20. (ציץ אליעזר in source 42 on the sheet cites a fascinating חיד"א, who claims that when the המקדש is still around, and the שכינה is therefore more present on earth, the age of full adulthood is 13, but when its בחורבנה, the age is 20. Aside from the metaphysical side, it suggests that the manifestness of God's Presence affects the age at which we can expect someone to be an adult).

in חייב his answers to the מוסף question are fairly technical-- he will eventually be חייב in תפילות חיוב, even if this particular one would not have been his-- what interested me more was that שקלים included him in *all* חיוב, so he can already be מחייב himself, or חז"ל included him in *all* חיוב, even if this particular one would not have been his-- what interested me more was that שקלים turns out to be a "marker מצוה" for membership in the public ציבור. If so, it might be that our שקלים beat out Haman's precisely because they are a vehicle of self-identifying with the public ציבור (as are משלוח מנות and מתנות לאביונים); maybe, then, the way to beat Haman (who attacked us as "מפוזר ומפורד") is to heighten our communal identification, which we do at this time

1. תורה תמימה הערות שמות פרק מ הערה ה... שמתחילין לתרום מן החדש באחד בניסן. ועל יסוד זה קיי"ל דבאחד באדר משמיעין על השקלים, ככל זמן ב"ד שלשים יום
2. תורה תמימה אסתר פרק ג פסוק ט (ט) ועשרת אלפים - אמר ריש לקיש, גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל לפיכך הקדים שקליהם... והיינו דתנן באחד באדר משמיעין על השקלים [שם שם]:
3. הערות על תורה תמימה אסתר פרק ג פסוק ט
4. (כב) ועיין בתוס' ט"ז א' כתבו שעשרה אלפי ככר כסף עולין חצי שקל לכל אחד מישראל ... עכ"ל, ומ"ש חצי שקל ט"ס הוא וצ"ל חמשים שקלים [ונשתבש מר"ת ח"ש], והוא ערך הזכר מכן עשרים עד בן ששים:
5. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יג עמוד ב
6. דאמר ריש לקיש: אין הקדוש ברוך הוא מכה את ישראל אלא אם כן בורא להם רפואה תחילה, שנאמר +הושע ז'+ כרפאי לישראל ונגלה עון אפרים - אבל אומות העולם אינו כן, מכה אותן ואחר כך בורא להם רפואה, שנאמר

- +ישעיהו י"ט+ ונגף ה' את מצרים נגף ורפוא. ... אמר ריש לקיש: גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתידי המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהן לשקליו. והיינו דתנן: באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים.
7. **שולחן ערוך אורח חיים סימן תרצד** ; [ב] ואין חייב ליתנו רק מי שהוא (ה) ג מבן עשרים ולמעלה, ו
8. **ערוך השולחן אורח חיים סימן תרצד** וזה שכתב מבן עשרים שנה לא כן דעת הרמב"ם ... ורוב הפוסקים וסוברים דגדול מבן י"ג ולמעלה חייב ליתן מחצית השקל
9. **רמב"ם הלכות שקלים פרק א** הלכה א מצות עשה מן התורה ליתן כל איש מישראל מחצית השקל בכל שנה ושנה,
10. **רמב"ן שמות פרק ל פסוק יב**
11. ... וכן נראה לי, כי שלש תרומות שרמז כאן, האחת לקרבנות הצבור, איננה על ידי המנין האמור בחומש הפקודים ... כי שם נאמר אך את מטה לוי לא תפקוד, והשקלים של קרבנות לויים חייבים בהם ... וכדברי חכמים אף הכהנים, וכן הלכה... ועוד, כי השקלים לקרבנות אינם מבן עשרים ... ומעלה, אלא משהביא שתי שערות חייב לשקול, ...
12. **ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קעא** והמצוה הקע"א היא שצונו לתת מחצית השקל בכל שנה והוא אמרו יתעלה (ר"פ תשא ל יב) ונתנו איש כופר נפשו ליי". ואמר (ל יג) זה יתנו כל העובר על הפקודים. והוא מבואר שמצוה זו אין נשים חייבות בה שהכתוב הוא כל העובר על הפקודים
13. **ספר החינוך מצוה קה** מצות נתינת מחצית השקל בשנה
14. שיתן כל אחד מישראל מבן עשרים שנה ומעלה ... מחצית השקל ... בכל שנה ליד הכהנים, שנאמר [שמות ל', י"ג] זה יתנו כל העובר על הפקודים...היו מוציאים לקנות תמידין ומוספין ...
15. משרשי המצוה, שרצה הקדוש ברוך הוא לטובת כל ישראל ולזכותם שיהיה יד כולם שוה בדבר הקרבנות הקרבים לפניו כל השנה בהתמדה...
16. מדיני המצוה, כגון ... [שקלים פ"א מ"א] שבאחד באדר משמיעים על השקלים... והכל חייבין ליתנם, כהנים לויים וישראלים, גרים ... אבל לא נשים ... וקטנים. ואם נתנו מקבלין מהן אבל לא מן הגויים, ...
17. **תלמוד בבלי מסכת שבת דף פט עמוד ב**
18. ... אמר לפניו: רבונו של עולם, בני ולא בניך? בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע ... ועוד, כמה חטאו? כמה שנותיו של אדם - שבעים שנה. דל עשרין דלא ענשת עליהו - פשו להו חמשין. דל ... דל תרתי סרי ופלגא, דצלויי ומיכל דבית הכסא - פשו להו תרתי סרי ופלגא. אם אתה סובל את כולם - מוטב, ואם לאו - פלגא עלי ופלגא עליך.
19. **שו"ת רבי עקיבא איגר מהדורה קמא סימן ט** ... גם לא מצינו דעשה ששוה בכל קודם לעשה שאינה שוה בכל, והרי בברכות (דף כ"ז) היה לפניו שני תפלות מנחה ומוסף קדים דתדיר, ולא נקיט הטעם דמנחה שוה בכל דנשים חייבות בתפלה ומוסף אינה שוה בכל, דלכאורה נראה דנשים פטורות מתפלת מוסף כיון דנשים לא היו שוקלות אין להם חלק בקרבנות ציבור וכ"מ בת' בשמים ראש ס' פ"ט ע"ש...
20. **תורה תמימה הערות שמות פרק ל הערה כב**
21. ודע דלדעת הרמב"ם ורמב"ן חיוב שקלים מתחיל מבן י"ג שנה ויום אחד ... וס"ל דאע"פ דבפסוק כאן כתיב מבן עשרים אך זה כתיב בתרומת אדנים, משא"כ ... בתרומות הקרבנות ולא כתיב מבן עשרים חייב מבן י"ג, אבל הרע"ב פ"א מ"ג דשקלים ובעל החנוך ... והגר"א בירושלמי ... ס"ל דהחיוב הוא מבן עשרים ולמעלה כפשטות הכתוב... ויש להעיר נ"מ במחלוקת זו לדינא בזה"ז לפי מש"כ בשו"ת בשמים ראש... דנשים פטורות מתפלת המוספין... דתפלה זו עיקרה באה לזכר לקרבן מוסף, וקרבן זה נעשה ממעות שקלים, ומכיון דנשים לא נתחייבו בשקלים ... לכן פטורים מהתפלה הבאה במקום קרבן זה, והובאו דבריו בחדושי ר"ע איגר לאו"ח סי' ק"ג, ולפי"ז לדעת הרע"ב והחנוך... פחות מבן עשרים ... אין להם חלק בקרבן מוסף וממילא פטורין מתפלת מוסף, ויתחייב מזה ... אין לאיש פחות מבן עשרים לעבור לפני התיבה בתפלת המוספין ... וצ"ע רב:
22. **שו"ת ציץ אליעזר חלק יא סימן א**
23. ... באחד באדר תשל"א. פחותים מבני עשרים בחיוב ... מחצית השקל... לשמש ש"צ למוספים, ואם ישנם בכלל ערבות.
24. תנן בפ"א דשקלים משנה א': באחד באדר משמיעין על השקלים. ובמשנה ג': בעשרים וחמשה ... התחילו למשכן, את מי ממשכנין לויים וישראלים גרים ... אבל לא נשים ועבדים וקטנים וכו'. ובמשנה ה': אע"פ שאמרו אין ממשכנין נשים ועבדים וקטנים אם שקלו מקבלין מידן. בהא דאין ממשכנין את הקטנים מבאר הרע"ב ... דהמכוון ... כל שהוא פחות מבן עשרים... ור"ל, מפני דבתורה ... כתוב כל העובר על הפקודים ... ומפרשי להו דהך קרא על תרומת הקרבנות... מדברי הירושלמי מוכח בהדיא כדעת הרע"ב ...

25. והנה התוס' ... כותבים דלא תיקנו ... מוסף אלא משום ונשלמה פרים ... ומשום כך אין לה תשלומין ... ואם כן יש לעיין אם פחות ... עשרים יוכל לעבור לפני התיבה ... דמסתבר ... דמי שאיננו בחיוב ... מוסף איננו ... ונשלמה פרים שפתינו ...
26. וכיו"ב מצינו בשו"ת הגרע"א ... מעיר לומר דנשים פטורות ... בהיות דנשים לא היו שוקלות ...
27. (ג) ומצאתי בספר שו"ת שערי דעה ... דלכתחילה יש ליהזר שלא להוריד בתפלת המוספין לפני התיבה פחות מבן עשרים ... דאף יותר מבן י"ג שנה ... אין ממשכנין אותו ...
28. ובעיניי ... ראיתי שגם הבעל תורה תמימה ישב על מדוכה זאת ... וכרגע נראה לי ספר ... חינא דחיי ... ופלפל בזה ... וזאת הלכה העלה ג"כ בזה, דאין לו, לפחות מבן כ' לעבור לפני התיבה לתפלת המוספין ... כדי לצאת ידי כל הדיעות ...
29. וא"כ נפלא הדבר לראות איך שגם מדקדקים במצות ... ובפרט אליבא דדעתו הגדולה של רבינו הגר"א ז"ל, ובדבר הזה כאילו ניתן מבלי משים מכשול לפנייהם ...
30. ולכשתדקק תמצא שלפי האמור יוצא שהנהגים להוריד ... פחות מבן עשרים עוברים גם על ... הרמ"א ז"ל, ...
31. (ד) ... והנהגה בה"ג על האמור במ"ג: את מי ממשכנין ... איתא בירושלמי: אין ממשכנים את הקטנים הא לתבוע תובעין, הדא דתימה בשהביא שתי שערות ...
32. רבינו הגר"א ז"ל גריס ... ולפי גירסתו יוצא ... בבהירות ... דשלש דרגות ... והמה: (א) פחות מבן י"ג, דעליו גם חיובא ליכא, ורק אם הביא מקבלים ... (ב) מבן י"ג עד ב' כ' דעליו איכא גם חיובא, ... אין ממשכנין ... (ג) מבן כ' ... דגם ממשכנין אותו ...
33. יוצא לפי"ז שגם אליבא דרבינו הגר"א ז"ל [וממילא יש מקום לומר כן גם אליבא דכל העומדים בשיטתיה] רק ... אין ממשכנין פחות מבן כ' אבל חיובא ... איכא ... וא"כ בודאי גם עליה נתקן ... לקיים את הונשלמה פרים שפתינו ולהתפלל תפילת מוספים.
34. (ה) הן אמנם ראיתי בפ"י תקלין חדתין שכותב לבאר דהך חיובא דפחות מבן כ' הוא רק מדרבנן ... ותחזור איפוא ותנעור השאלה ... איך יכול להוציא את החייב מדאורייתא.
35. אבל פירושו קשה בתרתי ... ושנית ... אם חכמים מצאו לחייבו מדוע לא תיקנו גם למשכנו ...
36. (ו) עוד זאת ... יש מקום לבאר להיפך מהנ"ז, והוא, דהחיוב הוא ... מדאורייתא, ורק רבנן תיקנו שלא למשכנו ...
37. (ז) ובאמת ... חילוקא דירושלמי בין חיובא דאיכא גם בפחות מבן כ', לבין למשכן ... נמצא לו סמוכין בקראי דכי תשא.
38. דהנה בפסוק י"ב כתוב סתם בלשון: ונתנו איש וגו', וידוע דסתם איש הוא מבן י"ג ולמעלה, וממעט רק קטן. ורק בפסוק י"ד ... פירט לכתוב ... כל העובר על הפקודים ... וא"כ נראה לומר ... באים הכתובים בזה להפריד בין עצם החיוב לבין השנה לעכב גם למשכן על כך ...
39. (ח) ברם ... דלא הועלנו ... אליבא דהרמ"א, דהא הרמ"א פוסק בהדיא בלשון: דאין חייב ...
40. ... אם לא שנאמר ... דבהיות שגם בזמן הבית לא היו ... ממשכנין ... לכן לא הנהיגו עליהן ... ליתן גם בזה"ז ...
41. ומקור למ"ש ... שהבבלי חולק בזה ... עולה ... במגילה ד' י"ג ע"ב: ... אמר ריש לקיש גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם ... לפיכך הקדים שקליהן לשקליו ... והוא עפ"מ"ש התוס' שם ... שמעתי שעשרה אלפי ככר כסף עולין חצי שקל לכל אחד מישראל ... עכ"ל, ולהבין את החשבון ... סבר כהשיטה שאין חייבים במחצה"ש ... כי אם מבן עשרים ומעלה ...
42. [אמנם יש מקום אתי ליישב דברי הרמ"א ... עפ"י"מ שראיתי להחיד"א ז ... שכותב ... שלכן מבן י"ג היה מביא חטאת בדבר שזונו כרת ... מפני דדוקא כשהשכינה למעלה אין מענישין פחות מבן כ', ובזמן שביהמ"ק היתה השכינה למטה ... ולפי"ז יש להסביר בדרך זו גם דברי הירושלמי דמבן י"ג עד כ' היה חייב במחצה"ש אבל אין ממשכנין אותו ... ואם ככה ה... בזה"ז שהשכינה למעלה ואין מענישין פחות מבן כ' א"כ גם חיוב ליכא ... אבל זה נוטה יותר ע"ד החידוד והדרוש, וגם יצא לנו ששפיר אין להוריד בזה"ז לתפלת המוספין פחות מבן עשרים].
43. (ט) ... אולם נתיישבתי בדעתי וחזיתי ... דמכיון ... דבהביא ב' שערות כל ששקל פעם אחת חל עליו חיובא ... בתמידות, א"כ י"ל דמכיון דסמיא - דחיובא בידו ... נקרא איפוא כבר בר - חיובא בכח ...
44. וסברא כעין זאת ... מצינו במרדכי פ... שכותב כן לענין מי שאכל כזית, שלכן יכול להוציא את מי שאכל כדי שביעה ... הואיל ובידו להביא עצמו לידי חיוב דאורייתא ...
45. ברם בצד מה נידונו של המרדכי עדיפא מנידוננו, דבשם ישנו גם דינא דערבות ... אבל בנידוננו גם זה מן הספק ... וכפי שראיתי בספר חקרי לב ... דשדא נרגא לחדש ... דמכיון דבסוטה ד' ל"ז מנה בערבות מנין בני ישראל ... מבן עשרים שנה ומעלה ... א"כ נימא שעד בני עשרים לא נכנסו בערבות, והגם שהבעל חק"ל ... מתקשה בזה דמאיזה טעם לא יכנסו לערבות ... אבל מסקנתו היא שכן הוא העיקר ... וכותב שנ"מ מזה ... אם יצא אינו מוציא כיון שהטעם דמוציא ... מטעם ערבות ...
46. אלא דמכל מקום אין זה מגרע עצם הסברא של סמיא בידו שכזאת כבנידוננו.

47. (*) ... ועוד בידן ישוב שני, והוא. ... יש מקום לפרש דכוונתו בזה רק אודות נתינת השלשה נגד הג' פעמים שכתוב בפרשה דבזה אין חיוב נתינה למי שהוא פחות מבן עשרים דהא על א' מהם הא בודאי המכוון מה שכתוב בתורה שם שהחיוב הוא רק על מבן עשרים ומעלה, ...
48. (יב) ... עוד מצאתי בספר באר יצחק ... וכותב וז"ל: ועיקר מש"כ הגאון הנ"ל דנשים פטורות מתפלת מוסף ... לא נהיראי/נהירא/ לי דא"כ תקשה ... דאמר ר' יהודה ... כל כהן ששוקל אינו חוטא, ... וכמו"כ לויים כמש"כ, וכן קטנים [הפחותים מבן כ'] ... אטו כהנים ולויים וקטנים פחותים מבן כ' יפטרו ממוסף, ...
49. ובלי להכנס בשאלת החיובא דנשים, שעליהם יש דיון מצד אחר בהיות וזה מ"ע שהז"ג ... הנה בנוגע לעיקר שאלתנו דבר גדול דיבר אלינו הגאון בעל באר יצחק ז"ל והוא, דאין תפלת המוספין תלוי בשקלים כלל...דכשתיקנו תפלת המוספין ... לא צימצמו ... אלא ... והטילוהו על כל חייבי תפלה, כי הכניסו זאת במסגרת התפלות, ...
50. ולזה שכתבתי דבכל אופן שהוא למעשה בודאי היה נקרב גם עבורם...
51. (יג) מכל האמור ... מצאנו בע"ה ישוב מרווח למנהגם של ישראל להוריד לתפלת המוספים ש"ץ פחות מבן עשרים שנה, ...